

Scrapie – näytteiden lähettäminen kuolleista ja lopetetuista lampaista ja vuohista raatokeräilyalueen ulkopuolelta, ohje eläinlääkäreille

SCRAPIE – NÄYTTEIDEN LÄHETTÄMINEN KUOLLEISTA JA LOPETETUISTA LAMPAISTA JA VUOHISTA RAATOKERÄILYALUEEN ULKOPUOLELTA

Maa- ja metsätalousministeriön asetus nautaeläinten BSE-taudin sekä lammas- ja vuohieläinten scrapien vastustamisesta (321/2021) edellyttää, että raatokeräilyalueen ulkopuolella sijaitsevalta, vähintään 50 uuhta tai kuttua pitävältä tilalta lähetetään näytteitä tutkittavaksi TSE-tautien varalta. Tämä Ruokaviraston ohje on tarkoitettu helpottamaan lainsäädännön soveltamista ja toimeenpanoa.

1. Tutkimusvelvollisuus

Tilalla kuolleiden ja lopetettujen yli 18 kuukauden ikäisten lampaiden ja vuohien scrapie-seuranta koskee tiloja, joissa on vähintään 50 uuhta tai kuttua ja jotka sijaitsevat raatokeräilyalueen ulkopuolella.

Tilalla kuolleista tai lopetetuista yli 18 kuukauden ikäisistä lampaista tai vuohista on kunkin kalenterivuoden aikana tutkittava scrapien varalta vähintään yksi eläin. Jos tilalla ei kuole eikä siellä lopeteta yhtään yli 18 kuukauden ikäistä eläintä vuoden aikana, näytettä ei tarvitse lähettää.

Eläintenpitäjän on joko itse huolehdittava näytteen ottamisesta ja sen toimittamisesta Ruokavirastoon tutkittavaksi tai ilmoitettava eläimen kuolemasta tai lopetuksesta kunnaneläinlääkärille, joka huolehtii näytteenotosta ja näytteen toimittamisesta Ruokavirastoon.

Ruokavirastoon saa lähettää näytteitä kuolleista tai lopetetuista, yli 18 kuukauden ikäisistä lampaista tai vuohista, myös niiltä keräilyalueen ulkopuolella sijaitsevilta tiloilta, joissa on vähemmän kuin 50 uuhta tai kuttua.

2. Ilmoittaminen kunnaneläinlääkärille

Eläintenpitäjä ilmoittaa kunnaneläinlääkärille eläimen kuolemasta tai lopettamisesta, jos on tarkoitus, että kunnaneläinlääkäri huolehtii näytteen ottamisesta ja lähettämisestä Ruokavirastoon. Lähettämisen nopeuttamiseksi ja näytteen pilaantumisen välttämiseksi ilmoitus on pyydetty tekemään mahdollisimman pian, kuitenkin virka-aikana.

3. Näytteenotto

Scrapie tutkitaan aivorungosta ja pikkuaivoista. Aivorunkoon kuuluvat väli- ja keskiaivot, aivosilta ja ydinjatke. Näyte otetaan aivorungon takaosasta obex-alueelta. Aivorunkonäytteen tulee olla n. 4-5 cm:n mittainen. Pikkuaivot sijaitsevat aivorungon takaosan yläpuolella. Niistä otettavan näytepalan tulee olla n. 2 X 2 cm:n suuruinen ja sisältää pikkuaivojen poimuilevaa kuorikerrosta.

Mikäli näytteenotto niska-aukon kautta ei onnistu, lähetetään eläimen pää kokonaisuudessaan. Näyte tai pää tulee lähettää tutkittavaksi mahdollisimman pian eläimen kuoleman tai lopetuksen jälkeen. Näytepalan voi lähettää Ruokavirastoon tutkittavaksi myös, jos se on huonokuntoinen tai hajonnut.

Scrapie – näytteiden lähettäminen kuolleista ja lopetetuista lampaista ja vuohista raatokeräilyalueen ulkopuolelta, ohje eläinlääkäreille

Näytteet otetaan tarkoitukseen suunnitellulla muovi- tai teräslusikalla. Näytteenotossa on aina käytettävä kertakäyttökäsineitä, muuta erityistä suojaruustusta ei tarvita. Jokaiselle eläimelle suositellaan omaa kertakäyttöistä muovilusikkaa. Mikäli ei ole käytettävissä kertakäyttölusikkaa, teräslusikka puhdistetaan eri eläinten välissä runsaalla vedellä huuhdellen. Näytteenotossa on lusikan lisäksi oltava käytettävissä atulat, kertakäyttöveitsi ja kaarevakärkiset sakset. Muovilusikat ovat kertakäyttöisiä ja ne voi hävittää polttamalla. Sekä muovi- että teräslusikat voi desinfioida pitämällä niitä 2 tuntia 4 %:ssa hypokloriittiliuoksessa.

4. Näytteenottovälineet

Näytteenottoon tarvittavia lusikoita ja näytteenottopurkkeja voi tilata Ruokaviraston lähettämöstä joko sähköpostilla tilaukset@ruokavirasto.fi tai puhelimitse Heikki Heinänen: 0400 378 710 / Outi Nyman, puh. 050 4637759.

5. Näytteenottotekniikka

- Pää irrotetaan ensimmäisen niskanikaman ja kallon välistä.
- Pää asetetaan ylösalaisin, ventraalipuoli ylöspäin niin, että niska-aukko (*foramen magnum*) näkyy. Aivorungon pään pitäisi näkyä niska-aukossa.
- Aivorungon päästä otetaan kiinni atuloilla ja kertakäyttöveitsi tai saksenkärjet työnnetään niska-aukon sisäpuolelle aivorungon ja aivokalvojen väliin. Veistä tai saksenkärkiä pyörytetään aivorungon ympärillä niin, että aivorunko irtoaa ympäröivästä kudoksesta.
- Näytteenottolusikka asetetaan aivorungon yläpuolelle (ventraalipuolelle) aivorungon ja sitä ympäröivien aivokalvojen väliin.
- Näytteenottolusikkaa työnnetään luuseinämää pitkin syvemmälle niin, että lusikan kovera osa on kokonaisuudessaan sisällä.
- Lusikka kierretään sekä oikealle että vasemmalle 90 astetta, jotta aivorungosta lähtevät hermokimput saataisiin katkaistua. Jos nämä eivät katkea, aivorungon palaa on vaikea saada ulos kokonaisena.
- Lusikan etuosaa painetaan alaspäin aivorungon katkaisemiseksi, ja lusikka vedetään ulos. Irronnut aivorungon palanen seuraa lusikkaa.
- Näyte asetetaan tarkoitusta varten suunniteltuun muovipurkkiin.
- Lusikka työnnetään uudelleen niska-aukkoon kuten ensimmäiselläkin kerralla ja lusikka kierretään oikealle ja vasemmalle, mutta tällä kertaa lusikalla kauhaistaan alemmaa, jotta pikkuaivoa saataisiin lusikkaan.
- Lusikka pikkuaivonpaloineen vedetään ulos ja näytepalat laitetaan samaan purkkiin kuin aivorunkonäyte.
- Lisätietoja Ruokaviraston sivuilta:
<https://www.ruokavirasto.fi/laboratoriopalvelut/elaintautitutkimukset/naytteenotto-ohjeet/lammas-ja-vuohi/scrapie/>

6. Näytteiden pakkaaminen

Jos näyte on aivorungosta ja pikkuaivoista, se pakataan tarkoitusta varten suunniteltuun muovipurkkiin. Muovipurkkiin tulee aina laittaa lampaan/vuohen korvamerkki. Mikäli eläin ei ole korvamerkitty, tulee purkki merkitä siten, että varmuudella tiedetään minkä eläimen näyte on kyseessä. Purkki kiedotaan tämän jälkeen imukykyiseen materiaaliin ja pakataan tiiviiseen muovipussiin ennen päällyspakkaukseen sijoittamista.

Scrapie – näytteiden lähettäminen kuolleista ja lopetetuista lampaista ja vuohista raatokeräilyalueen ulkopuolelta, ohje eläinlääkäreille

Jos näytteeksi lähetetään kokonainen pää, jätetään korvamerkit korviin. Pää jäähdytetään ja kiedotaan imukykyiseen materiaaliin (esim. sanomalehti). Tämän jälkeen se laitetaan kahteen tiiviiseen muovipussiin, joista sisemmän ympärille kiedotaan imukykyistä materiaalia ennen ulompaan muovipussiin laittamista. Näin pakattu pää voidaan asettaa päällyspakkaukseen kuljetusta varten.

Scrapie-tutkimuslähete täytetään huolellisesti. Näytepurkit tai pää tulee laittaa erilliseen muovipussiin kuin lähete, lähetteen likaantumisen estämiseksi. Näytepurkit, päät ja lähetteet pakataan huolellisesti, ettei purkkien tai pakkauksen mahdollisesti avautuessa tai rikkoutuessa syntyisi vuotoja ympäristöön.

Lähetepohja löytyy osoitteesta:

<https://www.ruokavirasto.fi/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/laboratoriotutkimukset/elaintautitutkimukset/tuotantoelaimet/>

Jos halutaan, että eläimelle tehdään lisäksi jokin muu kuin scrapie-tutkimus, on tarvittava näytemateriaali selvitettävä etukäteen ja tutkimuspyyntö eriteltävä erillisellä läheteellä. Jokaisesta tehtävästä muusta tutkimuksesta peritään Ruokaviraston hinnaston mukainen maksu.

7. Näytteiden lähetys

Yllä kuvatulla tavalla pakattu näyte voidaan toimittaa tutkittavaksi Matkahuollon tai postin välityksellä. Näytteen pilaantumiskehityksen vuoksi näyte tulisi lähettää arkipäivänä maanantaista torstaihin.

Aivonäytteet lähetetään tutkittavaksi Ruokaviraston Helsingin toimipaikkaan, virologian tutkimusyksikköön prionilaboratorioon. Näytteet lähetetään postin tai Matkahuollon kautta, mutta **Matkahuollon kautta lähettäminen on yleensä helpompaa.**

Kokonaiset päät lähetetään lähimmälle Ruokaviraston aluetoimipaikan obduktiosalille. Ennen pään lähettämistä tulee lähettäjän ottaa asiasta yhteyttä kyseiseen Ruokaviraston toimipaikkaan. **Päät kannattaa lähettää Matkahuollon kautta ja rahtikirjaan merkitään, että vastaanottaja maksaa rahtimaksun.**

Pakkauksen päälle tulee aina kirjata ”Eläinperäinen näyte - vapautettu”, riippumatta siitä, lähetetäänkö paketti Matkahuollolla vai postilla.

Helsinkiin voi lähettää sekä aivonäytteet että kokonaiset päät:

- **Lähetysosoite näytteille**

- Postiosoite: Ruokavirasto, Virologia/prionilaboratorio, Mustialankatu 3, 00790 Helsinki, puhelinnumero osoitekorttiin 0400 378 710 tai 0500 415 441
 - Alle 2 kg paketin voi lähettää pikapostisopimuksen mukaisena lähetyksenä. Tällöin paketin päälle liimataan toimintaohjekansion kohdasta A 4.3 löytyvä pikapostisopimusmerkki Helsinkiin (tulostettava värillisenä).
 - Linkki Pikanttiin:
<https://pikantti.ruokavirasto.fi/display/ELVAL/Toimintaohjekansio>

Scrapie – näytteiden lähettäminen kuolleista ja lopetetuista lampaista ja vuohista raatokeräilyalueen ulkopuolelta, ohje eläinlääkäreille

- Ruokavirastosta voi myös etukäteen tilata valmiiksi täytetyn postin vastauspakettikortin, tilausohjeet löytyvät toimintaohjekansion ohjeesta A 4.3 (kohta 2.2.1)
- Matkahuolto (lähetetään pikapakettina): Ruokavirasto, Mustialankatu 3, 00790 Helsinki, pyydetään ohjaamaan lähetys Helsingin KAMPIN terminaaliin (Helsinki 7), luotonnumero 9400278 (=vastaanottaja maksaa lähetyskulut)
- **Lähetysosoite kokonaisille päille**
 - Matkahuolto Helsinki KAMPPI, osoite ja muut ohjeet kuten yllä
 - Tarvittaessa puhelinnumero osoitekorttiin 0400 378 710 tai 0500 415 441
 - Helsingin obduktiosalin näytteiden vastaanotto ma-pe kello 8.00–16.15, puh. 029 530 4552.

Muihin toimipisteisiin vain kokonaiset päät

- **Ruokavirasto Kuopio**
 - Linja-autorahti: Matkahuolto KUOPIO, luotonnumero 8600227
 - Puhelinnumero osoitekorttiin 040 489 4484
 - Tuontiosoite: Neulaniementie 4, 70210 Kuopio
- **Ruokavirasto Seinäjoki**
 - Linja-autorahti: Matkahuolto SEINÄJOKI, luotonnumero 3300143
 - Puhelinnumero osoitekorttiin 040 180 1585
 - Tuontiosoite: Keskuskatu 23, 60100 Seinäjoki
- **Ruokavirasto Oulu**
 - Linja-autorahti: Matkahuolto OULU, luotonnumero 6100752
 - Puhelinnumero osoitekorttiin 040 515 4325
 - Tuontiosoite: Elektroniikkatie 5, 90590 Oulu

8. Sivutuotteet

Raatokeräilyalueen ulkopuolella sijaitsevalla ns. syrjäisellä alueella hautaaminen on edelleen sallittua. Hautaamisesta annetut ohjeet löytyvät osoitteesta:

<https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/kuolleet-elaimet/hautaaminen/>

Yli 12 kk-ikäisten lampaiden ja vuohien raatojen käyttö haaskaruokinnassa on kiellettyä.

Lisätietoa haaskan käytöstä löytyy Ruokaviraston internetsivuilta:

<https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/kuolleet-elaimet/haaskakaytto/>

9. Tutkimustuloksen valmistuminen

Tutkimusvastaukset toimitetaan postissa noin kuukauden sisällä näytteen lähettämisestä.

Jos pikatesti viittaa tai varmistettu tutkimustulos osoittaa lampaan tai vuoheen sairastaneen scrapieta, toimitaan eläintautilainsäädännön edellyttämällä tavalla. Läänineläinlääkäri antaa tällöin erikseen ohjeet toimenpiteistä.

10. Tutkimustulosten säilyttäminen ja näytteenoton valvonta

Eläintenpitäjän on säilytettävä tutkimusvastaus vähintään kolme vuotta ja esitettävä todistus pyydettyä valvovalle viranomaiselle.

Scrapie – näytteiden lähettäminen kuolleista ja lopetetuista lampaista ja vuohista raatokeräilyalueen ulkopuolelta, ohje eläinlääkäreille

Ruokavirasto lähettää läänineläinlääkärille ja näytteen lähettäneelle virkaeläinlääkärille kopion tutkimusvastauksesta, jotta scrapie -näytteenoton toteutumista voidaan seurata. Tiloja tulee muistuttaa näytteenotosta, jos scrapie – seuranta ei toteudu alueella kattavasti.

11. Kustannukset

Scrapie-epäilyn tai -näytteenoton vuoksi tilalle tehtävä kunnaneläinlääkärin käynti on eläintenpitäjälle maksuton. Jos kunnaneläinlääkäri huolehtii näytteen ottamisesta ja lähettämisestä, korvaa aluehallintovirasto toimituksesta aiheutuvat kustannukset kunnalle.

Eläintenpitäjä voi halutessaan pyytää muuta eläinlääkärinä kuin kunnaneläinlääkärinä auttamaan näytteen ottamisessa ja lähettämisessä, mutta tällöin valtio ei korvaa kustannuksia eläinlääkärin työstä tai käynnistä.

Näytteiden tutkimus ja lähettäminen on eläintenpitäjälle maksutonta.

12. Lisätietoja

Lisätietoa näytteenotosta:

<https://www.ruokavirasto.fi/laboratoriopalvelut/elaintautitutkimukset/naytteenotto-ohjeet/lammas-ja-vuohi/scrapie/>

Scrapie -tutkimukset:

Erikoistutkija Sirkka-Liisa Korpenfelt, p. 050 351 0308, sirkka-liisa.korpenfelt@ruokavirasto.fi

Scrapie -seuranta:

Ylitarkastaja Tanja Lähteinen, p. 050 477 6865, tanja.lahteinen@ruokavirasto.fi

Sivutuotteet ja hautaaminen:

Ylitarkastaja Milla Luukko, p. 050 571 1369 milla.luukko@ruokavirasto.fi

Viranomaisen toiminnan tulee perustua laissa olevaan toimivaltaan ja viranomaistoiminnassa tulee tarkoin noudattaa lakia. Viranomaisohjeet eivät ole oikeudelliselta luonteeltaan muita viranomaisia tai toimijoita sitovia. Viime kädessä lainsäädännön soveltamista koskevat kysymykset ratkaisee tuomioistuin.

Tässä ohjeessa on sekä suoria lainauksia lainsäädännöstä että tulkintoja lainsäädännön soveltamisesta. Ohjeessa esitetyt tulkinnat ovat Ruokaviraston näkemyksiä siitä, miten lainsäädäntöä tulisi soveltaa.

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Tämä asiakirja on laadittu ja allekirjoitettu sähköisesti.
Dokumentet har uppsatts och undertecknats elektroniskt.
This document has been digitally prepared and signed.

Ruokavirasto
PL 100, 00027 RUOKAVIRASTO
Puh. 029 530 0400 (vaihde)
ruokavirasto.fi
Y-tunnus: 2911686-7

Livsmedelsverket
PB 100, 00027 LIVSMEDELSVERKET
Tfn 029 530 0400 (växel)
livsmedelsverket.fi
FO-nummer: 2911686-7

Finnish Food Authority
P.O. Box 100, FI-00027 FINNISH FOOD AUTHORITY, FINLAND
Tel. +358 29 530 0400 (switchboard)
foodauthority.fi
Business ID: 2911686-7